

Anexa nr. 3 la ordinul ministrului educației și cercetării științifice nr. 3542/27.03.2015

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

Programa școlară pentru disciplina opțională

EDUCAȚIE PENTRU DEZVOLTARE

[curriculum la decizia școlii pentru liceu]

București, 2015

Notă de prezentare

Programa școlară a disciplinei *Educație pentru dezvoltare* reprezintă o ofertă curriculară de disciplină opțională pentru liceu, proiectată pentru un buget de timp de 1-2 ore/săptămână, pe durata unui an școlar.

Prezenta programă școlară constituie un exemplu de bună practică din cadrul proiectului internațional „Realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. Implicarea elevilor și a cadrelor didactice din licee în programe și proiecte de educație pentru dezvoltare”. Proiectul s-a desfășurat în perioada noiembrie 2010 – iulie 2013 și a fost coordonat de organizația Open Education Centre din Bulgaria, în parteneriat cu asociația „Asistență și programe pentru dezvoltare durabilă – Agenda 21” din România, Carrefoure Europeo Emilia din Italia, HIVSports din Marea Britanie și Universitatea din Fort Hare, Republica Africa de Sud. Prezenta programă școlară a fost pilotată în unitățile de învățământ participante în proiect (zece unități de învățământ din Municipiul București și o unitate de învățământ din județul Ilfov). Disciplina poate fi predată în oricare dintre clasele de liceu de către profesorii care predau discipline de studiu din ariile curriculare *Om și societate*, *Matematică și științe ale naturii*, în condițiile adecvării demersului didactic la particularitățile de vârstă ale elevilor.

Disciplina *Educație pentru dezvoltare* poate fi studiată 1-2 ore săptămânal, diferențiat, după cum urmează:

- pentru 2 ore/săptămână vor fi avute în vedere toate competențele și toate elementele de conținut corespunzătoare acestora;
- pentru 1 oră/săptămână vor fi avute în vedere competențele și elementele de conținut corespunzătoare temelor/modulelor I și III, la care se adaugă, de la tema/modulul II, doar conținutul *1. Cetățenie globală și dezvoltare durabilă* și la alegere:
 - fie conținutul *II.2. Drepturile omului, justiție socială și toleranță*;
 - fie conținutul *II.3. Mediul înconjurător și dezvoltarea durabilă*;
 - fie tema/modulul *IV. Proiectul educațional pentru dezvoltare*.

Programa școlară a disciplinei opționale *Educație pentru dezvoltare* este justificată din perspectiva următoarelor elemente de noutate pe care le promovează:

- abordarea de tip interdisciplinar și transdisciplinar a unor probleme de actualitate referitoare la globalizare, la dezvoltare/dezvoltare durabilă, la cetățenia globală;
- pregătirea elevilor de liceu pentru înțelegerea impactului problemelor care se manifestă la nivel global asupra dezvoltării la nivel individual și de grup;
- implicarea tinerilor în elaborarea și în aplicarea unor proiecte pentru dezvoltare și în promovarea unui comportament adecvat dezvoltării durabile.

În acord cu documentele de politică educațională din România care prevăd centrarea învățământului liceal pe dezvoltarea și diversificarea competențelor cheie, prezenta programă școlară se raportează la *Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului privind competențele cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* (2006/962/EC). Această raportare are în vedere și faptul că documentul de referință european pentru competențe cheie prezintă atât contextul globalizării, cât și necesitatea dobândirii de către fiecare cetățean a unui set de competențe care să-i permită să se adapteze în mod flexibil la o lume caracterizată prin schimbare rapidă și prin interconectare profundă. *Cadrul de referință european pentru competențe cheie* este reflectat la nivelul cunoștințelor, abilităților, atitudinilor pe care le promovează programa, respectiv la nivelurile: valori și atitudini selectate; competențe specifice elaborate, corelate cu elemente de conținut; sugestii metodologice formulate.

În elaborarea prezentei oferte curriculare au fost valorificate și recomandările conținute în următoarele documente internaționale:

- *Declarația Mileniului*, care stabilește Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului; Declarația a fost adoptată în septembrie 2000, la Summit-ul Mileniului, de 191 de state, printre care și România;
- *Un plan de acțiune al UE, în douăsprezece puncte, în sprijinul obiectivelor de dezvoltare ale mileniului*, document elaborat de Comisia Europeană în anul 2010;
- *Declarația de la Maastricht referitoare la educația globală, anexă la Cadrul strategic european pentru îmbunătățirea și dezvoltarea educației globale în Europa până în anul 2015*;
- *Îmbunătățirea competențelor pentru secolul 21: un program de cooperare europeană pe plan școlar*, document elaborat de Comisia Europeană în anul 2008.

Programa școlară a disciplinei *Educație pentru dezvoltare* are ca finalitate abilitarea elevilor pentru manifestarea unui comportament adecvat dezvoltării durabile prin:

- manifestarea receptivității față de problemele dezvoltării durabile considerate în raport cu rolurile și responsabilitățile asumate în viața de fiecare zi (de exemplu, în ceea ce privește mediul, cetățenia activă/cetățenia globală);

- punerea în practică a unui comportament responsabil față de resurse și față de modul lor de utilizare.

Structura programei școlare include următoarele elemente:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Valori și atitudini
- Competențe specifice și conținuturi
- Sugestii metodologice

Competențele generale sunt preluate din programele disciplinelor socio-umane și sunt dezvoltate din perspectiva ariilor curriculare *Om și societate, Matematică și științe ale naturii*.

Competențele specifice sunt corelate cu unitățile de conținut, corespondența dintre acestea nefiind biunivocă; o anumită competență specifică poate să fie formată prin diferite unități de conținut.

Lista explicită ce recomandă valori și atitudini accentuează dimensiunea afectiv-attitudinală și morală a învățării, din perspectiva contribuției specifice a acestei discipline la atingerea finalităților educației.

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta utilizarea prezentului curriculum în proiectarea și realizarea activităților de predare-învățare-evaluare, în concordanță cu specificul disciplinei și cu statutul acesteia de curs opțional.

Programa se adresează atât profesorilor, cât și potențialilor autori de manuale/ghiduri. Prevederile existente în programa școlară constituie pentru profesori punctul de plecare pentru realizarea unei proiectări didactice personale a activității pe care o desfășoară cu elevii.

Competențe generale

1. Utilizarea conceptelor specifice disciplinelor din ariile curriculare *Om și societate, Matematică și științe ale naturii* pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și explicare a unor fapte, evenimente, procese din viața reală
2. Aplicarea achizițiilor specifice disciplinelor din ariile curriculare *Om și societate, Matematică și științe ale naturii* în rezolvarea unor situații problemă, precum și în analizarea posibilităților personale de dezvoltare
3. Cooperarea cu ceilalți în rezolvarea unor probleme teoretice și practice, în cadrul diferitelor grupuri
4. Manifestarea unui comportament social activ și responsabil, adecvat unei lumi în schimbare
5. Participarea la luarea deciziilor și la rezolvarea problemelor comunității

Valori și atitudini

Competențele generale și specifice care trebuie formate prin procesul de predare-învățare a disciplinei *Educație pentru dezvoltare* au la bază și promovează următoarele valori și atitudini:

- justiție socială;
- solidaritate;
- apartenență la comunitatea globală;
- responsabilitate socială;
- responsabilitate față de mediu;
- cooperare pentru dezvoltare;
- atitudine pozitivă față de diversitate;
- respingerea risipei de resurse;
- protecția mediului;
- relaționare pozitivă cu ceilalți;
- comportament care valorizează dezvoltarea durabilă.

Competențe specifice și conținuturi

Competențe specifice	Conținuturi
<p>1.1. Utilizarea corectă a termenilor specifici educației pentru dezvoltare</p> <p>3.1. Analizarea, în echipe de lucru, a principalelor provocări pe care le generează globalizarea la nivel individual și la nivel de comunitate</p>	<p>I. Globalizarea și problemele sale</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Globalizarea. Forme de manifestare a globalizării ▪ Teorii asupra globalizării ▪ Probleme ale globalizării ▪ Provocări ale globalizării și atitudini față de procesele globalizării
<p>1.2. Identificarea cauzelor și efectelor unor conflicte locale, regionale, internaționale</p> <p>2.1. Explicarea importanței justiției sociale pentru dezvoltarea durabilă și pentru bunăstarea oamenilor</p> <p>2.2. Analizarea consecințelor pozitive/negative pe care activitatea oamenilor le poate avea asupra mediului înconjurător</p> <p>4.1. Proiectarea unui comportament care încurajează cetățenia globală și interculturalitatea</p> <p>4.2. Explorarea unor modalități de utilizare rațională a resurselor și de protecție a mediului</p> <p>5.1. Susținerea responsabilă, în contexte date, a dezvoltării durabile</p>	<p>II. Cetățenie globală și dezvoltare durabilă</p> <p>1. Cetățenie globală și dezvoltare durabilă</p> <p>2. Drepturile omului, justiție socială și toleranță</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Drepturile omului și cetățenia democratică ▪ Justiție socială ▪ Cooperare și conflict într-o lume globală <ul style="list-style-type: none"> - Pace și război - Discriminare și xenofobie - Educație interculturală <p>3. Mediul înconjurător și dezvoltarea durabilă</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Impactul antropic asupra ecosistemelor <ul style="list-style-type: none"> - Degradarea habitatelor - Introducerea de specii noi - Supraexploatarea rezervelor biologice (defrișare, suprapășunat, pescuit, vânătoare, comerț cu specii sălbatice) - Urbanizarea, industrializarea - Deteriorarea mediului prin poluare fizică, chimică, biologică - Încălzirea globală ▪ Conservarea biodiversității și resurselor
<p>2.3. Analizarea raportului Nord-Sud</p> <p>2.4. Explicarea necesității formulării unor obiective de dezvoltare ale mileniului</p> <p>3.2. Cooperarea, în echipe de lucru, pentru exemplificarea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului și a parteneriatului global pentru dezvoltare</p>	<p>III. Parteneriatul global pentru dezvoltare</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizarea spațiului mondial <ul style="list-style-type: none"> - Marile ansambluri economice și geopolitice - Migrațiile în lumea contemporană - Raportul Nord-Sud ▪ Obiectivele de dezvoltare ale mileniului ▪ Parteneriatul global pentru dezvoltare <ul style="list-style-type: none"> - Europa și spațiile de civilizație extraeuropene - Studiu de caz - Africa Sub-Sahariană
<p>1.3. Identificarea etapelor unui proiect educațional pentru dezvoltare</p> <p>3.3. Elaborarea, în echipă, a unui proiect de educațional pentru dezvoltare</p> <p>5.2. Participarea, prin derularea/simularea derulării unui proiect educațional pentru dezvoltare, la rezolvarea/simularea rezolvării unor probleme cu caracter global</p>	<p>IV. Proiectul educațional pentru dezvoltare</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Componentele și etapele unui proiect educațional pentru dezvoltare (proiectare, implementare, monitorizare și evaluare, elemente de follow up) ▪ Elaborarea și derularea/simularea derulării unui proiect educațional pentru dezvoltare <ul style="list-style-type: none"> - Elaborarea fișei de proiect - Derularea proiectului propus/simularea derulării proiectului propus - Evaluarea proiectului propus

Sugestii metodologice

Sugestiile metodologice vizează modul de organizare și de proiectare a activității didactice în vederea formării la elevi a competențelor prevăzute de programa școlară.

Centrarea învățării pe elev și pe dobândirea de către elev a competențelor programei școlare presupune respectarea unor exigențe ale învățării durabile, înțelegerea modului în care achizițiile specifice *Educației pentru dezvoltare* se pot aplica în viața de fiecare zi; se recomandă, în acest fel:

- învățarea prin acțiune (experiențială), realizarea unor activități bazate pe sarcini concrete;
- utilizarea unor strategii didactice care pun accent pe:
 - exersarea capacității acționale, dezvoltarea creativității;
 - alternarea formelor de activitate (individuală, pe perechi și în grupuri mici);
 - abordări inter, pluri și transdisciplinare, pentru realizarea unor conexiuni cu achiziții dobândite de către elevi prin studii alor discipline de învățământ (îndeosebi din ariile curriculare *Om și societate, Matematică și științe ale naturii*);
- utilizarea unor metode active (de exemplu: studiul de caz, învățarea problematizată, învățarea prin cooperare, învățarea prin descoperire, jocul de roluri bazat pe empatie, simularea, metode de gândire critică, realizarea de portofolii, lucrul pe calculator/internet/în grupuri de lucru virtuale), care pot contribui la realizarea unei interacțiuni pozitive și la implicarea elevilor în propria învățare;
- utilizarea, în activitatea didactică, a calculatorului ca instrument și mediu modern de învățare.

În spiritul altor programe școlare dezvoltate pentru disciplinele socio-umane și prezenta programă școlară introduce în prezentarea conținuturilor un aspect legat de elaborarea și derularea/simularea derulării unui proiect educațional pentru dezvoltare. Opțiunea are în vedere deopotrivă valorificarea valențelor proiectului, ca metodă interdisciplinară de învățare, precum și apropierea demersului de predare-învățare de viața reală, în care proiectul este un instrument de lucru pentru desfășurarea activității în toate domeniile. În activitatea didactică, proiectul este conceput ca un ansamblu de acțiuni planificate într-un interval de timp determinat pentru realizarea unor obiective. Avantajele utilizării proiectului în activitatea didactică țin, în esență, de oportunitățile oferite elevilor în ceea ce privește:

- dobândirea unor achiziții complexe (cunoștințe, abilități, valori), necesare pe parcursul întregii vieți, deopotrivă în viața personală, socială și profesională;
- exersarea directă a implicării/participării, a lucrului în echipă, a asumării de responsabilități; prin participare, elevii se informează în legătură cu o anumită problemă care vizează dezvoltarea, se raportează la valori și învață valori specifice unui comportament activ și responsabil, manifestă atitudini;
- participarea la decizii în grupul de lucru din care fac parte, identificarea de soluții, inițierea unor acțiuni în scopul rezolvării problemei vizate.

În mod concret, tema referitoare la *Proiectul educațional pentru dezvoltare* poate fi abordată în ultima parte a cursului opțional, într-un număr de ore care, pe de o parte, este în concordanță cu bugetul de timp anual acordat studierii disciplinei și care, pe de altă parte, asigură realizarea celorlalte competențe și conținuturi prevăzute pentru studiu.

Derularea propriu-zisă/simularea derulării unui proiect pentru dezvoltare se poate realiza de exemplu, potrivit uneia dintre următoarele structuri metodologice:

Varianta A – proiect local

- Identificarea temei de lucru.
- Planificarea culegerii de informații.
- Culegerea de informații.
- Sinteza informațiilor și realizarea produsului.
- Prezentarea produsului realizat.
- Reflectarea asupra întregii experiențe: achiziții dobândite (cunoștințe, abilități, atitudini); derularea procesului, concluzii privind realizarea și implementarea unui proiect pentru dezvoltare.

Varianta B – parteneriat pentru dezvoltare

- Pregătire: stabilirea unui parteneriat cu o clasă din altă școală (poate fi din aceeași localitate, din altă localitate sau chiar din altă țară).
- Prezentarea reciprocă a claselor partenere.
- Identificarea temei de lucru.
- Planificarea culegerii de informații.
- Culegerea de informații (posibile colaborări cu partenerii).
- Sintetizarea informațiilor și realizarea produsului.
- Prezentarea produsului realizat.
- Analizarea produsului realizat de clasa parteneră și oferirea de feedback.

- Eventuala revizuire a produsului, în baza sugestiilor și întrebărilor primite de la parteneri.
- Reflectarea asupra întregii experiențe: achiziții dobândite (cunoștințe, abilități, atitudini); derularea procesului; concluzii privind realizarea și implementarea unui proiect pentru dezvoltare.
- Schimb de impresii și de informații cu partenerii.

Alegerea variantei A sau a variantei B, diferite în ceea ce privește complexitatea, este rezultatul opțiunii pe care o fac împreună, cadrele didactice și elevii și trebuie să plece de la analiza și evaluarea realistă a resurselor existente și a posibilității de a finaliza proiectul.

Temele abordate în proiecte pot avea în vedere aspecte referitoare la:

- problemele cu caracter global;
- oportunități și provocări cu care se confruntă tinerii într-o lume interdependentă;
- dezvoltarea durabilă;
- drepturile omului și dezvoltarea durabilă;
- cetățenia globală;
- justiția socială;
- obiectivele de dezvoltare ale mileniului;
- mediul înconjurător.

Produsele proiectelor pot fi:

- un website;
- un material video, un joc video sau un joc online;
- un memoriu către autorități;
- postere, expoziție de postere;
- articole, o publicație;
- un concurs gen *Cine știe, câștigă*;
- un spectacol de teatru/teatru forum etc.

Programa școlară oferă cadrelor didactice un sprijin concret în centrarea demersului didactic pe situații de învățare, potrivit specificului competențelor care trebuie formate, prin prezentarea cu caracter orientativ a unor exemple de activități de învățare:

- exerciții de clarificare a înțelesului unor termeni specifici domeniului (de exemplu, realizarea unui „dicționar al educației pentru dezvoltare”);
- dezbaterile semnificației unor concepte specifice (de exemplu, „cetățenie globală”, „cetățean al lumii”)
- realizarea de portofolii pe teme specifice educației pentru dezvoltare, pentru protecția mediului (de exemplu: „Cum percep eu globalizarea?”, „Planeta la control”, „Regenerarea planetei – un obiectiv produs de la sine?”);
- discutarea unor cazuri preluate din mass-media, care îi pun pe elevi în contexte de învățare în care pot să conștientizeze interdependențele (de exemplu, „Un vulcan din Islanda erupe – impact local sau global?”, „Planeta - sat planetar?”);
- identificarea rolului unei persoane în calitate de cetățean al lumii;
- dezvoltarea abilității elevilor de a analiza critic o problemă care se manifestă la nivel global;
- exerciții care îi pun pe elevi în situația de a fi interesați de „ceilalți” în sens restrâns (la nivel local) și în sens larg (la nivel global), de a fi interesați de evenimente globale;
- corelarea, în contexte diferite, a drepturilor pe care le au oamenii cu responsabilitățile corespunzătoare acestora;
- organizarea unui concurs pe problematica drepturilor omului;
- exerciții de asumare, în diferite contexte, a responsabilității individuale și a responsabilității colective;
- studii de caz pentru analiza impactului discriminării și a xenofobiei în generarea/alimentarea unor conflicte locale, regionale, internaționale;
- analiza complexității rezolvării unui conflict, a necesității cooperării pentru menținerea păcii;
- analiza impactului unor conflicte în zona în care manifestă și la nivel global (de exemplu „Starea de război dintr-o zonă mai îndepărtată a planetei – o garanție a siguranței pentru locul în care trăiesc?”);
- exersarea empatiei, a manifestării sensibilității față de nevoile și drepturile celorlalți;
- exerciții de valorizare a celorlalți ca diferiți, dar egali;
- analiza calității mediului înconjurător, specific comunității în care trăiesc elevii;
- exerciții care îi pot sensibiliza pe elevi să manifeste preocupare pentru calitatea mediului la nivel local, regional, național, global;
- exerciții care îi confruntă pe elevi cu responsabilități față de mediul înconjurător și față de modul de utilizare a resurselor;
- simulare/joc de rol în scopul dezvoltării sentimentului de grijă pentru viitorul planetei și al generațiilor viitoare;
- realizarea unor activități în parteneriat (de exemplu, între școli sau între școală și comunitatea locală);
- exerciții de conștientizare a legăturilor dintre alegerile pe care le fac oamenii și consecințele alegerilor, dintre cauze și efecte;

- exerciții de conștientizare a consecințelor (pozitive/negative) ale acțiunilor oamenilor asupra mediului înconjurător;
- analiza consecințelor pozitive și a celor negative ale stilurilor de viață ale oamenilor în ceea ce privește dezvoltarea durabilă;
- dezbateri/realizarea de colaje pe tema dreptului la educație pentru fetele din țările Africii Sub-Sahariene;
- realizarea unor postere multimedia pe problematica globalizării, a dezvoltării durabile și a cetățeniei globale;
- implicarea elevilor în contexte de învățare care presupun opțiuni (de exemplu, „Cetățean informat și indiferent/Cetățean informat și proactiv”);
- implicarea elevilor în acțiuni de voluntariat prin dezvoltarea de proiecte.

Strategiile de lucru propuse trebuie să țină seama de experiența elevilor la această vârstă și să permită valorizarea pozitivă a acestei experiențe.

Din perspectiva demersului educațional centrat pe elev și pe dobândirea de către elev a competențelor programei școlare, se recomandă utilizarea cu preponderență a evaluării continue, formative. Alături de formele și instrumentele clasice de evaluare, recomandăm utilizarea unor forme și instrumente complementare, cum sunt: proiectul, portofoliul, autoevaluarea, evaluarea în perechi, observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor. Procesul de evaluare va pune accent pe:

- valorizarea rezultatelor învățării, prin raportarea la progresul școlar al fiecărui elev;
- recunoașterea, la nivelul evaluării, a experiențelor de învățare și a competențelor dobândite în contexte non-formale sau informale.

Bibliografie

- Diaconu, I. *Drepturile omului*. București: Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1993.
- Fukuyama, F. *State Building. Gouvernance et ordre du monde au XXIe siècle*. Paris: La Table Ronde, 2005.
- Keating-Chetwynd, S. (Ed.). *Cum pot toți profesorii să sprijine educația pentru cetățenie și drepturile omului: un cadru pentru dezvoltarea competențelor*. București: Editura Universitară, 2013.
- Mansilla, V. B., Gardner H. From Teaching Globalization to Nurturing Global Consciousness, in Suárez – Orozco, M. (ed.) *Learning in the Global Era: International Perspectives on Globalization and Education*, University of California Press, 2007. Disponibil la: <http://www.ucpress.edu/content/pages/11060/11060.ch01.pdf>, accesat la data de 21 octombrie 2014.
- Miroiu, M. (coord.). *Cultură civică. Democrație, drepturile omului, toleranță*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995.
- Melinescu N. *Urișul care se trezește. Africa subsahariană în ultimele trei decenii*. Cluj-Napoca : CA Publishing, 2009.
- Rüsen, J., Keul H.-K., Iliescu A.P. (coordonatori). *Drepturile Omului la întâlnirea dintre culturi*. București: Editura Paralela 45, 2004.
- Valchev, R., Stoica, E., Teșileanu, A. *Global Education. Teacher's manual*. Sofia: Open Education Centre, 2012.
- Velea L.-S. (coord.). *Participarea elevilor în școală și comunitate. Ghid pentru profesori și pentru elevi*. Botoșani: Editura Agata, 2006.
- ***Strategia Națională a României privind Dezvoltarea Durabilă. Orizonturi 2013-2020-2030, 2008. Disponibilă la: <http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/strategia-nationala-a-romaniei-2013-2020-2030/>, accesat la data de 21 octombrie 2014.
- ***Declarația Universală a Drepturilor Omului. Disponibilă la: http://www.anr.gov.ro/docs/legislatie/internationala/Declaratia_Universala_a_Drepturilor_Omului.pdf, accesată la data de 21 octombrie 2014.
- ***Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). In: *Official Journal of the European Union*, 2006, pp. 10-18. Disponibil la: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF>, accesat la data de 21 octombrie 2014.
- ***United Nations Millennium Declaration, New York: ONU, 2000. Disponibil la: <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>, accesat la data de 21 octombrie 2014.
- ***The Millennium Development Goals Report 2011, New York: ONU, 2011. Disponibil la: [http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/\(2011_E\)%20MDG%20Report%202011_Book%20LR.pdf](http://www.un.org/millenniumgoals/pdf/(2011_E)%20MDG%20Report%202011_Book%20LR.pdf), accesat la data de 21 octombrie 2014.
- ***Millennium Development Goals for Romania. Disponibil la: <http://www.undp.ro/mdg/mdgs-in-romania>, accesat la data de 21 octombrie 2014.
- ***Un plan de acțiune al UE, în douăsprezece puncte, în sprijinul obiectivelor de dezvoltare ale mileniului, Bruxelles: Comisia Europeană, 2010. Disponibil la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0159&from=RO>, accesat la data de 21 octombrie 2014.
- ***The Maastricht Global Education Declaration, Appendix To the European Strategy Framework for Improving and Increasing Global Education in Europe to the Year 2015, Maastricht, 2002. Disponibil la: http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/Resources/Publications/GE_Maastricht_Nov2002.pdf, accesat la data de 21 octombrie 2014.
- *** *Îmbunătățirea competențelor pentru secolul 21: un program de cooperare europeană pe plan școlar*. Bruxelles: Comisia Europeană, 2008. Disponibil la: http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/com2008_0425ro01.pdf, accesat la data de 21 octombrie 2014.
- Resurse internet

www.ec.europa.eu (site oficial al Comisiei Europene)

<http://www.unicef.org/> (site oficial al UNICEF)

<http://www.au.int> (pagina oficială a Uniunii Africane)

Autori curriculum

Eugen STOICA

Ministerul Educației și Cercetării Științifice

Angela TEȘILEANU

Institutul de Științe ale Educației